

ХОРОВІ ПРЕЛЮДИ Г. МАЙБОРОДИ: ЖАНРОВО-СТИЛЬОВИЙ АСПЕКТ

В українських наукових студіях жанрово-стильова специфіка хорових опусів Г.Майбороди не постала предметом спеціального дослідження, - значна частина хорового доробку Г. Майбороди поки що залишається малодослідженою. Це й актуалізує наукові звернення саме до цього жанрового шару композиторської творчості митця, що вбачається перспективним завданням сучасного музикознавства.

Пропонована доповідь є однією із спроб осмислення та вивчення «Хорових прелюдів» Г.Майбороди у жанрово-стильовому аспекті. У різноманітних наукових публікаціях розглядаються загальні питання творчості Г.Майбороди, оперних творів (М.Загайкевич, М.Гордійчук, І.Ляшенко, І.Мамчур, М.Штейнберг, Б.Ярустовський), приділена увага окремим хоровим творам (стаття Ю.Філатова «Хорові прелюди» Г.Майбороди). Наукові праці, в яких розглянуто жанрово-стильові засади хорової музики Г.Майбороди, наразі відсутні.

Мета доповіді – визначення жанрово-стильових властивостей «Хорових прелюдів» Г.Майбороди.

Творчість Г.Майбороди є цікавим прикладом прояву провідних тенденцій розвитку хорового мистецтва ХХ ст., — пріоритетної ролі жанрових взаємодій і модифікацій. Слід зазначити, що важливою рисою хорової музики композитора є її спрямування на «жанрове накопичення, яке за словами О.Торби здійснюється за рахунок «жанрової мутації», «жанрового перехрещення», «жанрового відновлення» (Торба, 2002, с. 283).

До хорових опусів Г.Майбороди, де застосований принцип взаємодії, відносять твори, побудовані на міжжанровому синтезуванні. У хоровому доробку композитора є циклічні твори, у яких проявляється названий принцип. Серед них: «П'ять хорових прелюдів на слова М.Рильського» (1962), «Вісім хорових прелюдів на слова В.Сосюри» (1965).

Тематика «Хорових прелюдів» позначена тонким психологізмом, роздумами про життя людини та її призначення у світі. Оригінальність задуму «Хорових прелюдів» — в компонованні віршів за принципом контрастного зіставлення образно-емоційних сфер: «весняної — світлої, безтурботної, сповненої надії й тяги до життя» (Бакумець, 2021, с. 116-117), — «Пролісок», «Над вечірнім морем», «Люблю я море» з «Восьми хорових прелюдів на вірші В.Сосюри»; «Неначе сон», «Поле чорніє» з «П'яти хорових прелюдів на слова М.Рильського»; літньої, наповненої соковитими барвами, — «На білу гречку впали роси», «Дощ» з «П'яти хорових прелюдів на слова М.Рильського»; осінньої — «меланхолійної, зануреної у світ внутрішніх рефлексій, печалі та суму» (Бакумець, 2021, с. 116-117) — «Ще серпень лиш прийшов», «Вершник», «Кленовий лист» «Оддзвеніли коси» з «Восьми хорових прелюдів на вірші В.Сосюри»; «Проса покошено» (Бакумець, 2021, с. 116-117). Водночас, номери циклів вирізняються єдністю драматургії за рахунок оригінальної образної аналогії, «яку проводить автор між порами року й пов'язаними з ними людськими почуттями». Наприклад, № 7 та № 8 з «Восьми хорових прелюдів на вірші В.Сосюри», які є підсумком твору. За словами Ю.Філатова «У сьомому («Оддзвеніли коси») алегоричний образ опоетизованого жита має етико-філософський смисл: життя минуло, і вже не буде звучати ліра поета; та він назавжди залишиться в пам'яті людей, бо жив і творив для їх добра і щастя. <...> Восьмий прелюд («Вітер кучерявий») — ідейний висновок циклу: віддані на служіння народу молоді роки поета залишать незабутній слід у свідомості людей» (Філатов, 1975, с. 6).

За структурою вони складаються з хорових мініатюр. Як відомо, з численних наукових джерел, «невеликого хорового твору, що виконується без супроводу, характерними рисами є витонченість, високий рівень художності, емоційна та ідейна концентрація» (Варакута, Черненко, с. 10).

Жанр, яким композитор означає ці твори, апелює до мініатюри — хорового прелюду та українського солоспіву. Саме у такому вигляді постають хорові мініатюри у циклах, написані на вірші М.Рильського та В.Сосюри.

Номери «Хорових прелюдів» є переважно поліфонічними хоровими мініатюрами, у яких провідним є імітаційний виклад, канонічні імітації, перегуки-повтори. Перелічені прийоми мають народнопісенну основу. У роботі з музичним матеріалом простежується метод роботи М.Леонтовича, що «ґрунтується на “хоровому інструментуванні” — трактуванні хорових партій як інструментальних, що забезпечує “пісенній душі” особливий колорит і багатство хорової палітри, в якому хор-оркестр є “чарівним ліхтарем”, покликаним відтіняти зміст пісні» (Козицький, 1977, с. 8).

Поряд з майстерним «інструментуванням», стильовими рисами «Хорових прелюдів» є виразність, наспівність, романсовість мелодії; семантика гармонії, яка є носієм зосередженості «задушевних висловів» (субдомінантова гармонія II 7, її обернення IV 9). У більшості номерів прелюдів композитор використовує просту тричастинну репризну форму.

У «Хорових прелюдах» Г.Майбороди простежується ще одна важлива особливість, яка підкреслює нашу думку щодо їх жанрової специфіки. При аналізі циклів було виявлено, що композитор не використовує солістів, — їх функції доручено тій чи іншій партії хору. Велику увагу Г.Майборода приділяє партії тенорів і практично трактує їх як сольну партію, яка співає на фоні звучання хору. Саме у таких «тенорових соло» експонується мелодія, закінчується «розповідь», що резюмує висловлене (наприклад «Пролісок», «Вершник», «На білу гречку впали роси»). Таким чином, «Хорові прелюди» наближаються до жанру романс і набувають рис «хорових романсів» (Філатов, 1975).

Проаналізовані хорові опуси Г.Майбороди є показовими у плані жанрових новацій у хоровій музиці ХХ ст. Образний зміст поетичних текстів композитор втілює цілим комплексом інтонацій, які відтворюють романсову та народнопісенну основу. В системі хорового мислення Г.Майбороди особливої значущості зазнає фактурна і темброва будова творів.

«Хорові прелюди» Г.Майбороди репрезентують стильовий модус творчості композитора та уособлюють природне поєднання ліричної та драматичної образності.

Актуалізація хорових творів Г.Майбороди має на меті залучити до концертного обігу хорового доробку композитора, а також відновити жанр «хорового прелюду» у хоровій виконавській практиці України.

Список використаних джерел:

1. Бакумець, А. (2021). Жанрово-стильові особливості хорових циклів українських композиторів кінця XX – початку XXI століття. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 Музичне мистецтво. Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Міністерство культури та інформаційної політики України. Київ. 253 с.
2. Варакута, М.І., Черненко, Ю.О. (2018). До проблеми трактовки жанру хорової мініатюри у творчості українських композиторів (на прикладі хорових мініатюр В. Стеценка). *Музикознавча думка Дніпропетровщини*: зб. наук. ст. Дніпро: ГРАНІ. Вип. 15. С. 5-15.
3. Козицький, П. (1977). Творчість Миколи Леонтовича: збірка статей / Упор. В. Золочевський. Київ: Музична Україна. 200 с.
4. Торба, О. В. (2002). Українська хорова творчість останньої третини XX ст. та проблема жанру. *Наук. вісн. Нац. Муз. акад. України ім. П. І. Чайковського*. Київ. Вип. 16. С. 278-296.
5. Філатов, Ю. (1975). «Хорові прелюди» Г.Майбороди. *Журнал Музика*. Вип. 5. С.6.

Руслан Міндзія

ОБРАЗНО-ЕМОЦІЙНІ МЕТАМОРФОЗИ

ТВОРУ ЕРІКА ВІТАКЕРА «WHEN DAVID HEARD»

Американський композитор і диригент, творець віртуального хору Ерік Вітакер своїми опусами руйнує стереотипи й уявлення про сучасну музику як про щось какофонічне, складне й абсолютно незрозуміле. Вітакер найбільш відомий як хоровий композитор.